

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

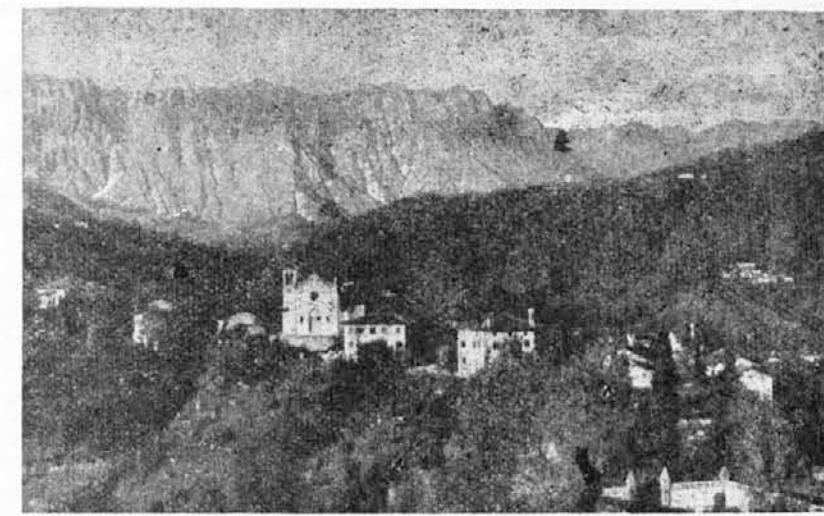
Lit. 25.—

VIDEM, 16. - 31. MAJA 1954.

Leto V. — Štev. 89

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

X Drugi kongres Demokratične fronte Slovencev v Italiji

Preimenovanje organizacije v Socialistično fronto Slovencev v Italiji

Dne 2. maja se je vršil v Gorici drugi kongres DFS, kjer se je zbralo 123 delegatov iz vseh krajev Italijanske Slovenije. Prišla je tudi delegacija OF iz Trsta ter zastopniki koroških Slovencev. Prišli so tudi slovenski in italijanski novinari ter fotoreporterji.

Poslopije, v katerem je kongresna dvorana, je bilo že na vitezodaj močno zastraženo od policije, vendar pa ves čas trajanja kongresa ni prišlo do kakšnih incidentov. Dvorana je imela resen videz in je že na zunaj pokazala, da se zbirajo v njej zastopniki zamejskih Slovencev na resen pomenek.

Kongres je otvoril dosedanje predsednik DFS dr. Lambert Mermolja, ki je že dolgo let v središču politične in kulturne borbe goriških Slovencev. V kratkem načrtu se je najprej spomnil pokojnih članov Izvršilnega odbora DFS, ki so jih vsi prisotni počastili z enominutnim milkom.

Dr. Mermolja je nato poudaril, da:

"Čas hiti in se tudi razmere spremnijojo. Že na predkongresnih sestankih se je pokazala potreba za sodelovanju z italijanskimi socialističnimi silami za ustvaritev socialističnih družbenih odnosov. Spoznali smo, da bomo samo poti poviši na naših najosnovnejših pravic in do prave enakopravnosti naše narodne manjštine. V tem smislu želim otiti uspeha današnjemu drugemu kongresu."

Delegati so s ploskanjem pozdravili predsednikove besede in sprejeli tudi njegov predlog za petčlansko delovno Predsedstvo, ki mu je načeloval obšinski odbornik Tomšič Andrej iz Sovodenja.

Po imenovanju verifikacijske komisije in zapisnikarjev je predsednik kongresa podal besedo političnemu tajniku DFS Viljemu Nanatu, ki je v izčrpnu referatu podal pregled preteklega in perspektive bodočega dela.

Po tem poročilu je prinesel pozdrave dr. Franci Zwitter za Slovensko Korporacijo.

Poročilo zastopnika beneških Slovencev pri diskusiji

Pri diskusiji na politično in organizacijsko poročilo se je na drugem kongresu DFS oglasil tudi zastopnik beneških Slovencev, Tedoldi Vojmir.

Na bo naš drugi kongres, je dejal Tedoldi, bolj uspešen in da bo napravil konstantne zaključke, se moramo ozreti tudi na Beneško Slovenijo, kjer živi skoraj 6 tisoč naših bratov.

Orisal je težak polcijaj beneških Slovencev, kjer je vsak, ki se postavi v bran narodnih pravic, proglašen za "protidržavnega elementa", za vzdajalca domovinek itd. Tam Slovenci še vedno nimajo šol v materinskem jeziku in nad 6 tisoč naših otrok mora obiskovati italijanske šole. Ko so beneški Slovenci začeli javno in v okviru DFS terjati svoje narodne pravice in se politično udejstvovati, so se oblasti še silnje vrgle na raznarodovanje naše mladine in sedaj skoraj ni vasi, ki ne bi imela italijanskega otroškega vrtca. Matere pošiljajo svoje otroke v to ustanove zaradi kosila, ki ga tam dobijo, medtem ko bi ga doma dostikrat ne imeti. Vsi dobro vemo, da lakota ne pozna meja.

Vojmir Tedoldi je omenil kako v zadnjem času izpostavljajo šovinisti z raznimi sredstvi tudi duhovno moč cerkve, da bi prej raznarodili beneške Slovence. Pri tem izvajajo hud pritisk tudi na slovenske duhovnike ali pa jih nadomeščajo z italijanskimi.

Vsi vemo tudi, da je obstoj nekega naroda odvisen predvsem od njegovega

ško. Za njim je prinesel pozdrave in imenu tržaških Slovencev predsednik tržaške OF, Franc Stoka.

Sledila je obsežna diskusija na poštitično in organizacijsko poročilo tajnika Viljema Nanata, v kateri je občinski svetnik iz Gorice Begomil Pavlin govoril o borbi DFS na gospodarskem polju, e prosti coni, davkih, pomenu dejavnosti avtonomije in zapostavljanju Slovencev.

Za njim je Tedoldi Vojmir govoril o gospodarskem in kulturnem položaju v Beneški Sloveniji, Ivo Marinčič pa je govoril o vežnosti slovenskega tiska, Doreca Makuc je govorila o gospodarskih borbi slovenskega delavstva v Tržiču (Monfalcone) in o borbi brških kneževih najemnikov ter o sindikalnem vprašanju. Kot zadnji se je oglasil v diskusijski Černe Miladin, ki je govoril o velikem pomenu prosvetnega dela za zamejske Slovence.

Nato je predsednik Kongresa Andrej Tomšič pozval prisotne deležne da se izjavijo, če so za preimenovanje Demokratične fronte Slovencev v Socialistično fronto Slovencev v Italiji. Vsi deležni so predlog soglasno sprejeli. Sledile so volitve novega glavnega odbora, za katerega je bilo predlaganih 50 deležnih, ki so bili vsi izvoljeni in mnogi izmed njih celo soglasno, kakor je pozneje ugotovila vojna komisija, ki je povedala, da je bilo oddano 122 veljavnih glasov. V glavnem odboru je bilo izvoljenih tudi pet beneških Slovencev.

Nato je bila prečitana zaključna rezolucija kongresa, ki so jo vsi navzoči soglasno sprejeli.

Pred zaključkom kongresnega dela, ki je trajalo tri in pol ure, je članica delovnega predsedstva, Malka Mikluž iz Pevme pri Gorici predlagala enominutni molk v počastitev spomina vseh tistih partizanskih borcev, ki so prav na te dni pred devetimi leti padli v borbi za našo osvoboditev.

Pred zaključkom kongresnega dela, ki je trajalo tri in pol ure, je članica delovnega predsedstva, Malka Mikluž iz Pevme pri Gorici predlagala enominutni molk v počastitev spomina vseh tistih partizanskih borcev, ki so prav na te dni pred devetimi leti padli v borbi za našo osvoboditev.

Po tem poročilu je prinesel pozdrave dr. Franci Zwitter za Slovensko Korporacijo.

"moramo torej, da će se beneški Slovenci ne udeležujejo v večji meri borbe za priznanje svojih naročnostnih pravic, ie to predvsem posledica njihovega katastrofalnega gospodarskega položaja, ker nujakor ne morejo postaviti borbe za manjšinske pravice pred borbo za vsakdanji kruh."

Državne oblasti bi morale priti na podporo našemu ljudstvu z olajšavami pri nakupu živine, z zružanjem davkov in z ukrepi za zavarovanje potjedelcev, z ustanovitvijo kakšne industrije, ki bi da našim ljudem dopolnil zasluzek.

Ko je bila Beneška Slovenija leta 1866 priključena k Italiji, je imela cvetoče gospodarstvo in čeprav takrat ni bilo cest, telefona, električne luči ter prometnih sredstev, se je prebivalstvo stalno množalo. Takrat je le malo naših ljudi odhalilo v itozemstvo, danes pa morajo v tujino celo naše žene.

"Iz zgoraj navedenega je jasno razvidno, je zaključil Vojmir Tedoldi, da se pri nas razmere ne bodo izboljšale, dokler bodo v Rimu in v Viitnu na oblasti tisti, ki so odgovorni za našo krizo. Izboljšanje bo lahko prišlo le, kadar bo tudi v Italiji zmagal socializem, ki bo po vsej državi in tudi pri nas začel izvajati socialistični program za gospodarski in kulturni držig ljudstva v splošni enakopravnosti."

Iz posebnega statuta za Valdaosta

Jezik in šolska ureditev

Art. 38. Nella Valle d'Aosta la lingua francese è parificata a quella italiana.

Gli atti pubblici possono essere redatti nell'una e nell'altra lingua, eccettuati i provvedimenti dell'autorità giudiziaria, i quali sono redatti in lingua italiana.

Le amministrazioni statali assumono in servizio nella Valle possibilmente funzionari originari della Regione o che conoscano la lingua francese.

Art. 39. Nelle scuole di ogni ordine e grado, dipendenti dalla Regione, all'insegnamento della lingua francese è dedicato un numero di ore settimanali pari a quello della lingua italiana.

L'insegnamento di alcune materie può essere impartito in lingua francese.

Art. 40. L'insegnamento delle varie materie è disciplinato dalle norme e dai programmi in vigore nello Stato, con gli opportuni adattamenti alle necessità locali.

Tali adattamenti, nonché le materie

Prebivalstvo Beneške Slovenije odločno nasprotuje kakšni koli oblike centralizacije. Ce je imela beneška republika v naših prednikih zveste državljane, se mora zahvaliti, kot smo že večkrat ugotovili, predvsem avtonomni ureditvi, ki jim jo je pustila na vseh področjih.

Beneški Sicvenci so sovražili Avstrijo, ne morda zaradi kakšne posebne naklonjenosti do Italije, ampak predvsem zaradi, ker jim Avstrija ni hotela priznati njihove avtonomije, ker ni hotela juridично priznati njihovih seščenj, katere je s posebnim očkom celo razpustila. V Italiji so naši ljudje videli povratek teh svojih starih privilegijev, vidi so povratek beneške republike in nič drugačega. To je bil eden izmed glavnih vzrokov, ki je vplival leta 1866 na naše ljudi, da so se soglasno pri plebiscitu odločili za Italijo.

Pri tem pa so se temeljito ušteli. Še tisto malo kar je Avstrija pustila, je prejšnja in sedanja Italija na vse načine skušala odvzetiti. Tipičen primer je odprava slovenskih pridel v pouka vironauka v materinskem jeziku skoraj po vseh naših vseh.

Italijanska vlada bi ne smela pozabiti, da so jezikovne pravice rekaj svetega za vsak narod. Zanikati to pravico našemu ljudstvu, ki je bilo vedno tako zvesto italijanski državi, pomeni poleg drugega tudi postaviti se proti naši demokratični ustavi, pomeni ustvariti sumuje pri drugih narodnih manjšinah, ki

livijo v sklopu italijanske republike. Ni brez pomena če vidimo na Južnem Tirolskem znake separatizma. Ne tako prebivalstvo dotične dežele, ki je prav kakor mi okusilo 25 let fašistične vlade, vidi da se čela v našem primeru veliko krivico, ki bi jo lahko enkrat pojazne raztegnili tudi na njihovo deželo, katera danes uživa precej obsežno avtonomijo in številne jezikovne pravice. Itaka zaskrbljeno vlada tudi med Francos in Valdaostu.

Jezikovne pravice so zajamčene v ustanovi za vse narodne manjštine Italije, brez kakršne koli razlike. V našem primeru pa ti predpisi niso bili izvedeni. Zakaj? Merda zato, ker pri nas še ni težnje po separatizmu, kot se pojavi med Nemci v Južnem Tirolu in v Valdaostu. Toda ne smete pozabiti, da se separatizem pojavi prav todaj, ko se nekemu narodu zanikajo njegove jezikovne pravice in tipičen primer, odnosno dokaz, nudi za to prav naše ljudstvo, ki se je uprl Avstriji zaradi tega vzroka.

Dajte nam torej tisto, do česar imamo pravico. Ne zanikajte narodu, ki je vedno tako zvesto služil državi in izpolnjeval njene zakone, pravico do avtonomije, ki mu je bila rekoč po Avstriji odvzeta. Pustite, da svobodno razvijejo svojo kulturo in določite mu pouk v materinskini po njegovih šolah, če hočete tu ne bodo tudi druge manjšinske skupine začele sumiti in se batiti, da se kaj takoj začuti jutri ne zgodi tudi z njimi.

Rudarji z neurejenim položajem v Belgiji

Vodstvo nekaterih rudnikov v Belgiji je vzel na delo nekaterе delavce iz naših krajev, ki so prišli tja s turističnim potnim listom, često izdarim na povačilo tistega rudnika, v katerem so dotični izseljeni že prej delali, ali pa je v njem zaposlen kakšen njihov sorodnik ali prijatelj, ki je dal njihove naslove rudniški upravi.

Vodstvo rudnika je reguliralo položaj delavca, ki je prišel tja kot tristar, poslužuje se pri tem tako izmenjene ravnine postopka. Tak način izseljevanja je precej škodljiv delavcu izseljencu, ker ne spada v okvir sporazumov, ki so bili sklenjeni med dvema državama in ga postavlja v neomejeno odvisnost tujega podjetnika, ki ga vsaj za eno leto ne vežejo dolžnosti delovne pogodbe.

Zato naj zainteresirani ne nasedajo take vrste vabilom in naj ne pozabijo, da je nereden izseljenec vedno in povsed podvržen težkim neprilikam, razčaranjem in raznovrstnim več ali manj čitnim oblikam likorščanja.

Pripravljajti zavod za izseljence v Parizu

UNESCO je v Parizu organizirala mednarodni zavod za vzgojo delavcev. Stevilna priporočila glede na pripravo in izvezbanje izseljencev so bila tu izdelana in so jih poslali na Mednarodni urad za delo. Ta priporočila polagajo veliko važnost v psihološko pripravo, tako izseljenec samic, kot prebivalstva pri katerem naj bi ti našli zaposlitev in podarjajo njenjo potrebo. Še posebno predlagajo, da ko se bo skupina delavcev preselite iz ene dežele v drugo, da bi jih zaposlili v nekem že naprej določenem kraju, naj Mednarodni urad za delo vsakkrat o tem obvesti sindikate dežele, ki jih bo spricela in naj jim predči vežnost predhodne priprave ne samo za izseljence, ampak tudi za prebivalstvo, ki jih bo sprejelo.

katerih naj bi razdelili po manj gostoto naseljenih evropskih deželah in ki imajo večje gospodarske možnosti, dobršen del odvšnega italijanskega prebivalstva. Isto problem, je dejal Schnaiter se je rojil v bližnji prihodnosti tudi v drugih evropskih deželah, zlasti na Holandskem, kjer je prebivalstvo v stalnem porastu.

Italija, je nadalje izjavil visoki francoski poslanec Pierre Schnaiter, ki je bil po nalogu Evropskega sveta na študijskem potovanju v Italijo, da bi proučil probleme preobvljenosti, je na neki tiskovini konferenci govoril o rezultatih svojega poizvedovanja. Te rezultate bo v posebnem poročilu javil Evropskemu svetu, kateri bo podvzel potretna mera za rešitev tega problema. Schnaiter se je sestal z italijanskimi ministri Medici, Vigorelli, Campilli in s podpredstnikom za izseljeništvo Dominedjem. Razgovarjal se je tudi z visokimi vladnimi funkcionarji, ter obiskal nekatere predele Italije, zlasti južne pokrajine. Ko se je prepričal o celi, ki vlaže v Italiji, je Schnaiter izjavil, da je potreba izdelati poseben načrt za evropsko izseljevanje in je v tem smislu stavljal Evropskemu svetu svoje predloge, po

NEME

NASILNI SIN PRED TRIBUNALOM

Naši ljudje so po Laškem označeni, da se radi kueštjajo an kaznijo, posebno kai to hre za razdeleti roub. Učasih to priče zavoj tega do velikih baruf an do venkega odja med bratre. Eftako te točalo tud u fameji Florjanut iz Nem preteklega mjesca febraja, kar so tjeri razdeleti bišo an zemjo. Peter Florjanut e močno otočku bratra Antonia an Ivana an kar ne paršla na pomuoč njih mati Marija Pikonja, stara 86 ljet, e jej sin Peter grozio, de jo bo ubo. Zavoj pretepa an grčenj e se muoru Peter Florjanut zagovarjal pred tribunalom, kjer so mu dali tri mjesce an desat dni parafora z usemi olajšavami (benefici deli legge).

GORJANI

AUTOBUS GORJANI - HUMIN -

VIDEM

Lansko ljeto so na prošnjo naših judi ore ložili korjer, ki iz Gorjan na voz trikrat po tjedne u Videm an u Humin. U resnici judje so tjeri, ki na usaki dan vezi, zak' usaki dan to je buzinjo beti povezan s centrom, posebno u tjerih ljetih, ki zavoj veliko burokracije to konverata za usako noč jeti u Videm an Humin. Ospodar od korjere e povjedu, ki u ne more več kuj trikrat po tjedne voziti, zak' u ne stoji notre s spēzari an itako mi ve muoremu simpri štantati.

Ker to je drugih dit, ki no bi tjele voziti usaki dan, bal ne mjele koncesjon od linije, zakuo dita, ki na jo darži na ne pusti tjem. Mi ne moremo jeti takole indavant. A še no druo ve muoremu povjedati. Kako te tuš, ki pred kratkom so prježihe od korjere aumentali. Od Gorjan u Humin, ki u je delček kuj 5 kilometre so aumentali 30 lir za usaki bilijet; od Gorjan u Ratinj, ki so kuj 2 kilometra pa 20 lir an od Gorjan u Videm ki so 24 kilometra pa 45 lir. A to nje ne kontrole ta na prježeh ed bliznjec?

Autoritat na má videti tole rječ an ker to je drugih dit, ki no če to linijo izteži za voziti usaki dan an za buojski kup, naj jo njim da.

BRDO

DRUE MOŽE TA NA KUMUN

To e simpri judi, k' no se lamentajo' k' to e mizerja, k' to nje djela, k' tuš e kolpa zavuj teá, k' par nas zemja na e koa an itako indavant. Malo to jih je, k' no vjeđo u resnici zakuo ve muoremu štantati. Mizerje to e par nas, tuš to e rječ. Djela to nje, ma kea to e kolpa. Tele ve muoremu jeti ledat, zak u resnici naša zemja na e boata, kuj to má znati jo šfrutati. Par nas ve mamó več možnosti za razviti gozdarstvo, ve mamó včde za elektrofikati našo dolino an električni tok ga prodajati planuri, ve mamó nazadnje naše ore, xi no so bogate minjer. Bal te bô ro mar več inicijative u naših poglavljih, to bi tjele costi reči kambjati, predesem tjen poglavljaju, ki so ta na kumunje. A no se tezelje interesajo kej za risolviti naše ekonomske probleme? A no vjeđo, ki par nas to more dosti reči narditi? Ne, no se ne interesajo, zavuj teá, ki no njenajo majedne kompetencje za rješat: kumun. Ce ve mi jim naredemo oservacion, ki no njenjo kapari, no djejo, ki ve tuo djetlano za našo propagando za slovejsko propagando, kudo e' s tejm ve mamó kujša kuó to lavi.

Zatuš to koventat, ki judje no se ne naajta mješati več o tjeri judi an kar na pride okažion za nou konsek nominati naj se poše ta na kumun nove može, take može, ki no vjeđo kuó so interesuji judi an kuó to má narditi za jim pomati.

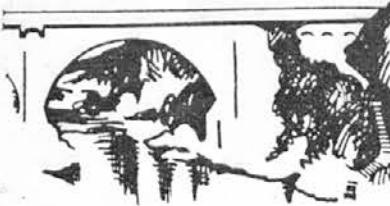
— Tin Zavaršan —

FOJDA

Naši gorski kraji no nudijo costi možnosti za razvit turizem par nas. Pozabu ka kai imamo dograjeno cesto, ki vozi do Čenebole an do Sv. Antona pod Marcom. Sevjeta bi bluo letjetno rardit malo propagande an domaći cestjerji bi muorli modernizirat njih lokale. Ce pride kajšan u naše gorske vasi ne vje niti kum iti spat. Preteklo nedelje je parša skupina tržaških izletnikov. Zlo so hvalil naše kraje an so jeli, ki bi paršli večkrat, če bi bluo ujeno tuš za kam jih dat spat. Poljete bi hodile ceste drežine na ročitnice an tuo bi nam prineslo sigurno koristi.

IZ NAŠIH VASI

GRMEK

KADAJ BOJO PLACAL DJELUCE, KI SO DJELAL NA CJESTI?

Kot je našim bralcem že znano, smo že enkrat pisali tuó kar sadá čemó prinest našim oblastnikom pred očmi. Tišti djelauci, ki so djelali cesto, ki bi moral pejati na Čorenje an Dolenje Brdo an Platac, zman čakajo že mjesec na mjesce, de bi jim plačali tuó kar so zaslužili.

Tisti, ki se vozijo z automobilem, ki so suti usegá an ki imajo zmjeram otočno rod nosám al se ne zmisli na lačne ljudi, ki jim douh raste po butigah. Pravu bi bluo an ne samo pravu, am-

pa bi bla tud doužnost oblastnikou našega kamuna, de bi buj branil interes naših ljudi an de bi ne pustil brusit naših djelacev od viderških morjan!

GRMEK — U petak 7. maja se je za večno ločiu tega sveta naš vaščan dvanasestdesetletni Jožef Rutar, po domače Brežan.

Pogreb je bio u Ljesah u nedejo po pudne.

ZVERINAC — Tud u naši vasi je smarnta kosa pobrala svojo žrtev. U nedelje 9. maja je za večno zaparila oči naša parlubljena vaščanka Bukovac Marjeta — Simanova, stara 72 ljet. Pogreb je bio 11. maja u Ljesah. Družini tež gre naše iskreno sožalje!

SV. PETER SLOVENOV

Hočemo slovenskega famoštra

Odkar obstaja špjetarska fara pa do časa ku je paršu na komando fašizem, je bio par ras nimar slovenski famoštar. Zadnji slovenski famoštar u Špjetru je bio msgr. Petričič, ki je bio potle za časa fašističnega režima pošjan u Čedad pru zavoj tega, ki je bio Slovenc. Na njegovo mjesto je paršu msgr. Tertoni, ki nje dougo od tuš, de je umrú. Ta nje poznū jezika svojih fararou an se ga tud ni teu naučit, četud je živu skoraj 20 ljet u Špjetru an ja imen oprauka samo s slovenskimi vjerniki.

U Špjetru smo saoá brez famoštra, ker po smarti rancega msgr. Bertonija se njeo irenoval novega. Cerkvene cestbi bi se muorale sadá zavjedat polozaja Nediške doline, ker tle živi slovensko ljudstvo an zatuš je trjeba imenovat u Špjetru slovenskega famoštra. S tjem ne bi ble samo popravljene crivice, ki jih je napravu par nas fašizem de smo bli tarkaj ljet brez slovenskega čustva, ki bojo imenovale slovenskega famoštra pomen, de se postora s Slovencem.

c slabše ku z Afrikanci, ker njih čejo vjero u domaćem jeziku. Obenem bi tuš tud potardilo, ce imajo videmske rjevnne oblasti dname namjerje kot politične, an tuó je, de bi znacionaliziral boj hiro našo dazelo u katjeri živijo izključno Slovenci.

Ljetošnjo pomlad je »Corsozio Agricolo Provinciale« (Pokrajinski agrarni konzorcij) razdelju med kinete u našem kamunu 150 kuintalou krompirja za sjeime ardeče suorte. Zagotovil so jem, de je tist krompir iz Kanalske doline (iz okoulice Svetih Višarjev) an zatuš zločokar za sjeime, an takuó so napravili kmetje s konzorcijem kontrat. Kmetje težu muorli u jesen varnit konzorciju 20 kili krompirja za usak kuintal, ki so ga cobil. Čeglih kupčija nje bla tarkaj dobra, so kmetje usedno spajel kontrat an se obvezal, de toju variil krompir z 20 parstuotnim interesom.

REZIJA

Naša folklorna skupina stopila v ENAL

Na letošnjih pomladanskih folklornih nastopih, ki so se vršili v Vidmu, kjer so nastopale furlanske in koroške folklorne skupine, so nastopili tudi Rezijani v svojih narodnih nošah. Želi so obile costi reči kambjati, predesem tjen poglavljaju, ki so ta na kumunje. A no se tezelje interesajo kej za risolviti naše ekonomske probleme? A no vjeđo, ki par nas to more dosti reči narditi? Ne, no se ne interesajo, zavuj teá, ki no njenajo majedne kompetencje za rješat: kumun. Ce ve mi jim naredemo oservacion, ki no njenjo kapari, no djejo, ki ve tuo djetlano za našo propagando za slovejsko propagando, kudo e' s tejm ve mamó kujša kuó to lavi.

Do sedaj je bila naša folklorna skupina samostojna, sedaj pa je stopila v ENAL v Vidmu in so ji nadeli ime »Folklorna skupina Kanin« (Gruppo Folkloristico Monte Kanin). Tako bodo Rezijani na prihodnjih folklornih nastopih ki bodo v Celovcu, nastopili skupno s Furlani.

NESRECA PRI DELU

Pretekli teden se je ponesrečil v gozdu 23 letni Butolo Robert iz Osojan, medtem ko je pomagal gri vzpenjači, ko

so pošiljali drva v dolino. Ko je vlekel žico se je ta nenadoma zatknila in ga rotom močno udarila po desni roki. Na pomoč so mu takoj priskočili delavci, ki so delali v njegovu bližini in poskrbeli za prevoz v huminsko bolnico. Zdravnik so ugotovili, de ima zlomljeno roko in se bo moral zdraviti najmanj mesec dni.

TRGOVEC IZSLEDIL TATU

Fred dnevi sta prišla v pozni nočni uru v hišu trgovca Siega Odrisko v Njivji dva moža in ga prosila naj jema preda nekaj jestiv. Trgovec je šel takoj v trgovino in ju zadovoljil. Toda drugo jutro je na nemajhno prezmečenje ugotovil, da mu je nekdo ukialel iz predala 32.000 lir. Siega je takoj začel iskati tatu in ga je res kmalu izsledil. V nekem karu v Režjutu je spozial nenavadnega močnega kupca in ga izročil orožnikom. Pri njem so dolili v žepu ves ukradeni denar.

REZIJANSKA FOLKLORNA SKUPINA

»MATAJUR«

SOVODNJE

AL BOJO ODPARLI MINJERO PAR NAS?

Ze več časa neka skupina inženirjev raziskuje naše kraje, de bi odkrili ležaša rudrin, ki pravijo de obstajajo u Matajurju an u okolici Čenje bliži Sv. Lenarta. Pravijo, de so na Matajurju ležišča živega srebra an pirita (žlezo), u Čenjih pa, de je sanjo pirit.

Inženirji raziskujejo povojedane kraje sumi, brez pomoči domaćou an pravijo, de so posloni od velikega industrijskega trusta »Montecatini«, ki ima u rokah skoraj use italijanske miniere. Do danas ne vjemo do kojnegaka zaključka se paršli inženirji troščamo pa se, de bo kaj dobrega. En inženir je povjedu, de so u več karjih rjes ušafal rudo an de tuju še naprej raziskoval.

TAJPANA

12 MILIJONOU LIR ZA BRJESKI AN VISKORSKI VODOVOD

Po dougem čakanju e se governo decidu dati našemu kamunu posojilo za narditi vodovod u Brežjah an Viškorši. Posojilo u znaša 12 milijonou lir, djele no če začeti u jeseni. Od tih 12 milijonou lir, 8 so dodeljeni za brješki vodovod, 4 pa za viškorški. U kratkem u če raš kumun dati djelo na licitacijo (často). Zatuš to bi telo beti dobro, k' no to ašto batita domaći ljudje, saj na je vsej odjerta. Še iješe to bi telo beti dobro, k' no se naši ljudje spravita tu no djeleusko kooperativu.

ZA MLEKARNO U PROSNIDE

To nje dougo od tega, k' so se u Prosnide spravili usi hišni možje skupaj an razpravljali o potrebi zgraditi mlekarnu u vasi, ki manjka. Na žalost pa nje se leži dakovko an takuó boju muorli še sjerit po hišah mljeko. Ne moremo zastopit kakuó je tuó, de u Prosnide je še tajnih, de neječe mlekarno. Vas je zadost velika an tud živine imajo pouno, zatuš je velika škoda še fakat, posebno sada, k' je tud en lec, ki pravi, da pomaga daržava s 75% par strošk. Mlekarna ne bo dost koštala, saj imamo tle par nas ves materjal za jo zgradit. Kamanje, pjesak an jepno ga imamo u vasi. Tud djeleouna sila ne manjka, saj je ni hiše, de bi ne imjela kajšnega brez djela. Tuó kar bo koštalo je impreštarja, a tej ki smo povjedali, za jo kupit pride deržava na pomuoč. Zatuš ne stojimo čakat an pojmo usi odkorda an nardimo mlekarno, ker tuó je use za naš interes. Poglejta Brezje, ki so pred čevimi ljeti nardili mlekarno. Tista vas, čeglih je buj majhra ku naša, je nardila svojo mlekarno an jo skoraj tud plačula. Ljudje u tisti vasi sadá dobijo ljepe soudje za njih mljeko, ker ser an maslo, k' predjelavajo iz njega, velja česti več ku tisti, ki se doma predjelava. Povarh tega, se ne straća nič mljeka. Uzomita torej za uzgled Brezje!

A BO »BREDA« ZARJES POSTAVILA FABRIKO PAR NAS?

Zadnjih smo pisali u našim žornalju o rovi električni centrali u Karnahiti, danas pa mamó povjedati, de so prožeti za povjedano djelo že nareti an zatuš djele bi moral u kratkem začeti. Ustanovila se je že »Hidroelektrična družba Karnahita« (Società Idroelettrica Carnappo). Delničari (azionisti) te družbe so Del Fabtro iz Taržizma zn še nekateri družji iz Vidma.

Za narditi novo električno centralo to će beti bizunjo dosti djeleuce, saj to se govori o centenarje milijone lir za te djelo, k' bi muorlo beti končano entro dvije ljeti. Zadnje čase to se dosti govori o rešiti problem džokupacijon. Zatuš ljudje so zlo kontenti. Posebno kontenti so o novici, ki se je pred dnevi razširila par nas glede fabrike, ki namenava družba »Breda« zgraditi u Debelleču. Saj prou zavoj te fabrike no če začeti prece djelati novo električno centralo u Karnahiti.

Mi usi z velikim naudušenjem pozavrljamo to inicjativo, zak' smo slgurni, k' smo s postavljanjem industrije se bo morlo par nas jeti von iz crize u kajtero smo padli. A ne bi teli, k' tu za to inicjativo to se skrivelj kej družega, kak škopo politik. Se na Južnom Tirolu so »Montecatini« an drugi veliki italijanski trust nardili velike industrijske objekte, a za keha. Ne za domače ljudi. Nardile so je za ljudi iz drugih provinc Italije, da bi poplavljele skope, k' no tačje žive. Ne bi teli zatuš, k' to deventé dñako tle par nas.

ZA NAŠE DELO

Djelo u sadounjaku

U sadounjaku morate pregledat, če so se cepici ujeti. Začnite z zelenim obrzovanjem an vršičanjem mlađih pogankou. Večkrat širopite hruške, jablane an čerješnje s svinčenim arzeniatom (arseniato di piombo) al pa z 1,5% azotom, ki ga dodaste bordoški brczgi. Preca kar se pokažejo ra breskvah listnati, jih dobro roškopite z 1,5% nicalom.

...na polju

Na polju je trjeba tale mjesec okopavat an osuvat. Ne buoste pa imajte nič dobička (profita), če ne buoste tistega djela nardil lepo. Velika razlika je med njivo, ki je dobro okopana, an med tisto, ki je samo postargana an popraskana. Kar okopavate lahko gnojite z nitratom, posebno tiste njive, ki imajo slabo, pušto (magro)zemjo an njejo zadost pognojene s hleuskim gnojem. Skropite z hskreno-japeno brczo paradižnike (pomodorje), an če je potrebno, tud krompir, de ga varjete pred ieronosporo.

...na vrtu

Tale mjesac presadite paradižnike an drugo zelenjavno, prut koncu mjeseca pa lahko sejete karfjolo (cavaliere), špinato an radič. Za špinac je narbujoš, de sejete u sjerčne kraje. Sejte u varstah takuo, de bo 'dno od druge delč 20 do 25 cm. Kar zraste špiraci 4 do 5 listov je trjeba razrediti takuo, de je 'dno špinaca delč od druge ne več ku 6 centimetru. Med časom ku raste, jo je trjeba najmanj enkrat dobro okopat an večkrat opljet. Za posjet 10 kuaira'nih metru se ponuja 250 gram. Prej ku sejte dobro pogrojite zemljo s hleuskim hnejem.

...u senožeti

Dobri gospodarji boju u tijelom mjesecu, če ih imajo posjede dost čjela, stopili tud u senožet an jo lepuo očedi. Nepotrjebno garmovje je trjeba posjekat, pobrat use kartine. Če bo tale djele lepuo nareto bo košnja dosti buj lahká.

Kako odpraviti napake par vinu

Vino ušafa mufo (plesni) savor an duh, če je bluo parpravljeno iz zlo mufovega gruzduja an se mošt pred vremenjem učištu al pa je paršlo vino u mufov sod. Tiste napake par vinu se zdravijo takuo.

Če ima vino le malo mufovega duha al savorja, ga prečite u malo zažveščan sod an par tjem močno zračite, seveda u dobro prezačeni kljeti s frišnim zrakom. Če tuó ne pomaga, čistite vino z želatinom, ker želatina potegne naše duh

an savor mufo. Če pa vino zlo diši po mufi mu dodajte eponita (na 1 hektoliter 100 do 250 gramu), pčtě vino filtrirajte. Mufo vino se tud lahko popravi, če ga še erkrat prevrite. Tuó se naredi takuo, de se vino ulije ra frišne grozadene tropine, katjerih nijeste dobri stisnili. Vino urame iz tropin cstanke cukerja, potle ga je trjeba prevret z dodatkom čistih virških kvasnici.

Če ste vino preveč močno zažveplati se čuti žveplo u njim. Tajno vino stor glavo boljet, pa tud ven metat. Delikatni

piuci se zlo radi lamentajo zavoj žvezianega vina. Zavoj tega naj se ne prodaja tajšnega vina, ki je preveč zažvepljan, dokler ima tist savor u sebi. Prastor nad vinom u sodu se ne smije žvezplat, ampak naj se dajo na pipo majhni sodi, al pa naj se nuca aparat za dat u sod oglikovo kislino. Vino, ki je bluo prečočeno an žvezplato, raj se ne da sobit na pipo an naj se ga ne začne točit, ker je zavoj tiste manipulacije tud ubit. Vino naj počiva a manj dva do tri tedne.

Ušivost par živini

Usaka živau ima svoje, posebne sorte uši. Uši djejajo nemjerne živali, ker lažijo (hredijo) an zbadajo. Tiste sorte uši, ki sesajo kri, spuščajo u kožo tud 'dan strup, ki djela srbenje (stor praskat).

Na splošno differenciramo dve skupini uši: prave uši, ki sesajo kri, an uši dlačarice, ki se branijo s kožo an z dlačo. Use vrste uši položijo la dlačo jajčka, ki jim pravimo gnicé. Z lepljivim sokom jih močno pritrdirjo na dlačo, takuo de ne morejo odpasti. Iz gnid se razvijajo zametki an potle u dveh tjdih dora stejo uši.

Uši narbujejo ušafajo krave an kokoši, maločrat pa ouce. Zaredijo se tud na prašičih, konjih an psih. Največkrat ušafajo uši teleta, ki so pozimi u hlevu. Par kravah se uši zadarjujejo narbujejo rade na tilniku (šiji), okoul rogou an tud par repu. Konjske uši se ušafajo največkrat na vratu an na glavi, pravijo pa na trebuhu an med nogami. Če se zaredi dosti uši, se raznesejo po usem telesu. U tajšnem primjeru živini spada proč dlača, se praska an liže. Konji točijo z nogami, posebno ponoč. Uši par kokošah razjedajo perje an sesajo kri. Kar se napijejo laži, ratajo ardeče farbe.

Če se uši ne odprav prica, se takuo razmnožijo, de škodujejo reji an zdravju živali. Krave an konji hrušajo, krave da jajo manj mljeka, kokoši pa manj nesejo. Piščeta lahko pa tud krepajo. Za uničiti uši je trjeba u parvarstvu skrbjet za čistočo u hlevu an kokošnjaku. Živali je trjeba tud cobro fuotrat, ker se uši prej zaredijo na sutih živalih, ki nijemo takuo mestne koče. Krave an konje je trjeba posebno pozimi manj štrgljat an kartačit. Kokoši se muorajo vajat po drobnem pjesku al u cestnem prahu.

Za uničiti uši je trjeba u parvarstvu skrbjet za čistočo u hlevu an kokošnjaku. Živali je trjeba tud cobro fuotrat, ker se uši prej zaredijo na sutih živalih, ki nijemo takuo mestne koče. Krave an konje je trjeba posebno pozimi manj štrgljat an kartačit. Kokoši se muorajo vajat po drobnem pjesku al u cestnem prahu.

Večkrat pa se uši zaredijo tud par dobro fuotrami živini an tam kjer so hlevi čisti. Za uničiti uši u tajšnem primjeru je dosti preparatu. Zlo dobar je garmacid, ki uničuje tud muhe, nojé, komarje (zanzare), bouhe, mravlje an stenice (čoččace). Ta preparat se ušafa u prahu, u likujoču an u palčkah, ki se prizgane kadijo. Likuid garmacida je

trjeba razrediti z vodo (1 part garmacida an 9 parti voče). Tuó je trjeba dobro premješati an potle s tjem poškopriti al namazati ušive živali.

Za kokoši se nuca garmacid u prahu an se ga posuže med perje. Kar uničujete uši par živini, muorate tud izkidot ves gnoj an steljo začaget. Za uničiti kokošje pršice (polini) je trjeba nucat garmacid u palčkah, ki jih paržgete, de se kadijo. Kokoši spustite ven iz kokošnjaka, potle dobro zaraščite use odpartine an začignite palčke. Goreče palčke razvijajo hud dim, ki gre u use skrivača an uniči poline.

Ker se ne more uničiti jajc od uši, je trjeba mazanje al prašenje živali ponovit čez 10 do 15 dni. Pruskuo je trjeba tud kokošnjak že enkrat zakadit.

Peronospora

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Na zelenih jagodah prodjera boljezen u notranjost povečini na injetu, kjer sedi jagoda na jagodnem peclju. Jagoda začne od zunaj arjavjeti, se naguba, posuši an potle odpade.

Narbujoši preparat prut peronospori je zmjes raztopine modre galice (sulfato od rama) an japna. Zadost je 1 do 2 parstuotno raztopina (na 100 litru vode 1 do 2 kg modre galice), katjeri dodaste na usak kilogram do 1,5 kg ugasnjenega japna. Za vjetad kulku japna je potrebno nucajte obližnji fenolftalinou papier. Iar dodaste galice zadost japna, se po-

Ozrl se je po soncu. Še zmeraj je bilo visoko.

Ce bi bil imel vžigalice, bi bil zakuril ogenj. Pa saj tisti dan ni imel krompirja, da bi ga pekel. Spravil se je nad kruh in nad hruške. Jedel je počasi. Že'el je, da bi bila po poslednjem grižljaju že noč.

Nato so mu roke obvisele čez kolena, kakor da so brez moči. Tisto »nekaj«, kar je narabil občutil že pri gugalnicu, se je vedno močnejše oglašalo v njem. Pričakoval je rečesa, kar bi se prav za prav ne smelo zgoditi. Občut ga je sramovanje, ki je bilo drugačno od sramovanja zaradi golega telesa. Potem je zopet izginilo v čudni omotici. Vedno večja teža mu je legala na srca. Tako se mu je zdelo, da bo zdaj pa zdaj zaslišal krik. In da bo že v naslednjem trenutku nekdo pritekel po stezi.

Ni zaslišal krika, bilo je vse tiho. Tu pa tam je zašumelo le listje, da se je Lenart ves stresnil in se ozrl. Nihče ni pletek po stezi. Bil je sam, čisto sam. To mu je bilo v očiščanje. To mu je tudi težko delo. Nazadnje je bil tako izmučen, kakor da ga je nekdo ves dan z bledim podil po gmajni. Mrzel pot mu je stopal na celo.

Bilo je že proti večeru, ko ni mogel več prestajati. Dvignil se je in je hotel

Saditev fižola

Ponavadi se sadit fižoli u parvi polovici mjesca maja, kadar nje več nagobarnosti slane. Kadur ga še nije usadu, naj tisto djelo hitro nardi. Par usaki rakli učadite 6 do 12 fižolom. Fižoli potrebuje oporo, tuó so rakle. Rakle muorajo bit douge najmanj dva metra an pu, de se raura fižoli dobro an do visokega ovijat. Fižoli se narljevš ovija po tajšnih raklah, ki so raskave (hropove), kot na primer so ljeskove, gabrove al smrekove. Če so rakle preveč debele, se fižoli ne more okuji rjih ovijat, zatoču ne nujajo rakle, ki so debele več ku 3 do 4 cm. Rakle upišite u varsti an naj boju deleč ena od druge 60 do 80 cm. Upišite se lahko prej ku se sadit fižoli al pa šele takrat, kar je fižoli že 'dno kuarto visok. Rakle je trjeba zmjeram globoki upišite u zemljo, de jih ne muore izruti vjetar. Kar buoste okopal fižoli gledejte, de ne poškodujete mlađih rastlin. Če je suša, je dobro, de fižoli zaličate z vodo.

Frišan ajar - a ne prepih

U hlevu naj bo numer dobar ajar. Po zimi tega učasih rjes se ne muore nardit posebno ne tam, kjer so slabii hlevi. Kadar je gorkou pa bi lahko usak svoj hlevi tarkaj prezračiu (ajar menjat), da živina ne bo tarpiela, ampak de bo zdravila an de se bo u hlevu dobro počutila. Saj ni trjeba drugega kakor odperjati okna an urata. Usedno pa muorate par tjem gledat, de u hlevu ne bo prepih. Ta je živini nagobaren, prav posebno pa še, če je potna al ugrjeta. Odperjate lahko okna an urata samo na 'dnim kraju hleva, ne pa na obeh naspruotnih, ker drugače piha.

De se galica (solfato) buojo ujame na listje an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Peronospora je narbujejo nagobarna an zbaduj huda boljezen vinjike. Napida use njene zelene parti, narbuje pa liste an grozde. Tista boljezen pride narbuje pomladi an poljete in čačevju. Boljezen pride u notranjost lista an jagode an jih uničuje. Kar se je peronospora parazala, vidimo najprej la zguornjem kraju lista armene oljrate lise (magle).

Cez nekaj dni se parkaže na spodnjem kraju lista oblikasta prevleka. Sčasom se tisto mjesto lista posuši. Če je listje in vinjiki močno roškodovala peronospora, ne more zadržljjeti riti grozdjeje niti les.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	Po kg.
Krave	L. 210 do 230
Veli	» 220 » 250
Jenice	» 225 » 245
Teleta	» 360 » 380
Ovce	» 150 » 180
Jagnjeta	» 325 » 355
Kozliči	» 370 » 390
Prešiči (100 do 150 kg)	» 400 » 420

ZIVINA ZA REJO

	Po glavi

<tbl_r

UŠTRIHJANI SIN

Mati ne sina uštrihjala, k' e diventou rič. Sin rič pa e džau: »Anjelé čonjeti po svetu.«

»Paršou e tah nekemu kontadinu an ga takolé prosou: »Deje mi, k' bom go-nou prasce past. Usako ljetu čon dan k'ot je parpejati ta hiši; čent čet' mi jih dati an čent več čon jih parpejati ta hiši.« — »Ti te ne moreš pasti, zak' si rič!« o rišpondau kontadin. Rič o pa ej tekaj doug prosi, k' e mu jih je na-zadnje kontadin daju.

Med ljetom paj e paršou u host mož, k' o nje znoujeti iz hoste an e džau: »Svinje so tle, pastjerja paj to nje, k' e med ljetom paj e paršou u host mož, k' o nje znoujeti iz hoste an e džau: »Svinje so tle, pastjerja paj to nje, k'

o mi pot pokeži. Pa o se oglasi rič: »Tle sam, koj pojte, čon že uám pokazi pot.« An e mu jo pokazu.

Druge ljetu e spek paršou te mož u to host an e džau: »O joj, svinje so tle, pastjerja paj to nje, k' o mi pokeži pot.« An spek o se oglasi rič: »Saj sam tle, le hitro pojte, k' jo uám pokeži pot.«

Usako ljetu e hrču rič svinje ta hiši: čent e jih hnou rast, dužinte e jih parhnou nazat.

Trenče ljetu o spek pride mož u to host an reč: »O joj, svinje so tle, pastjerja paj to nje, k' o mi pokeži pot.« Spek o se oglasi rič: »Saj sam tle, le hitro pojte, k' jo uám pokeži pot.« M: potjo e džau mož rič: »Kaj mam ti' dati, zak' usako ljetu mi pokeži pot?«

Rič e parhnou svinje ta hiši an kontadin e ga plaču za use tri ljeta. Zat o reči iš kontadinu: »Anjelé pojte z mano, čemor ješi se ženit! Ospodar o rišpondau: »Ki o má te uzeti?« — »Čete vidati, k' na me ţe.« An so šli.

Zat o reči rič: »Ja čon sedjeti na petelinu, vi paj na konju.« Ejteko so šli

Za naše mlade bralce

V gozd pojrite

*V goza pojrite, otročiči,
zdaj deht: vam najšlahtnejet
Drevje še ne meče sence,
sonce gleda mu skoz veje.*

*V gozd pojrite, otročiči,
zdaj vam samo zdravje laje;
zdaj je trava najočnejša,
ptice zdaj pojó najslaje.*

*V gozd pojrite, gozd že čaka.
»Kje ste?« vpraša cvet ob poti.
Mile sape k vam hitti, potok teče vam naproti.*

*V gozd pojrite ter napijte
se moči na krasnem kraju!
Naj telo in duh vam znova
oživi v zelenem raju!*

Kako je Sv. Miklavž

vargu zluodeja u morje

Sv. Miklavž je usako jutro zguoda ustaja an se umiva u marzli vodic, de so mu ble oči an glava bistre. Ob pacvi zori je sedeu pred hišo, gledu okuo! sebe an potle je šu na čelo. Enkrat se ie celoč, de gre gledat kos lesa za nardit borko; na ramo zadene sekjero an gre po rauni poti za hišo. Po poti pride u host, kjer so rastli stuoljetni krivi hristi. Tle se je zbrau sv. Miklavž lesu kri-vega an raunega, dok ni ušufa ta pravega, za se nardit borko.

Usjeku je brast an ga obdjelavu, dok r'je bla pred njim borka nareta, ki jo 'e potle nesu do morja. Že jo je spustu u vodo, kar stoplji h njenu zluodej an mu obteži tisto ljepo borko. Miklavž tuž vil an ga pudi: »Pober se, zluodej, iz borki! Al pa te bom nuzuči abecé! Poteagni te bom za lase an vargu u morje!« Zluodej pa je Miklavža lepuo prosu, nju ga uzame sabo u borko.

Sv. Miklavž pa takuo guori: »Kaduo ne zna molit, se ne more z mano voziti.« Zluodej se puctuhne an reče: »Oj, tuž jest znam molit.«

Sv. Miklavž uprašuje: »No, zluodej, se znaš rjes molit, pa reci: Oče nasci!«

Zluodej: »Miklavž je raš!«

Sv. Miklavž Še reče: »Zluodej, reci: r'češena Marija!«

Zluodej: »Barigla! de bi bla ponuna vina, de bi ga z Miklavžem pila, de bi tuj lahko borko vozila notar u laško zemjó!«

Sv. Miklavž je tlu že hud, a useglj se reče: »Zluodej, reci: Amen!«

PAS AN MAČEK

Pas e uprašu mačku: »A t' vješ zakuć ve se mi dua cdjamo?«

Pas rišpondá: »Ne vjem. A t' vješ ti?«

Maček o pravi: »Se já nete!«

Pas pravi: »No, potém se odjajmo, še išavantka!«

Od ne vejo e se oglasu 'dan tič an jim crati: »Norci, rajšej bodita znanci, če ve ne vjesja zkužo ve se odijatala!«

Pas e zalaju, se zapodu u mačka, maček e skočou na vejo an spudi pame-nega tiča.

Zdaj je maj

*Zdaj je maj —
slavki pojo;
Marijini rokavčki
in laski cveči...
Slak je v klobučki;
Petrovi ključki,
k srčkom na obiske gredo...*

*Na stežaj v ta raz
srce odpri —
da s slavčki
Marijinimi rokavčki
in z vrslo vsch lepih dñi,
se srce razgori....*

je rekla Polona.

»Da se mu ni kaj pripetilo,« je menila Kolkarica.

»Pa menda ne. Najbrže je utekel. Naše oče ga je sinoči nekoliko birmoval. To mu je menda hudo zamerilo.«

»Hm. Pa zakaj ga je?«

»Hih! je Poloni ušel smeh, pri tem je hudomušno pogledala Lenarta. »Hlapac je povedal, da je bil Lenartu naredil neko prav... no, kako bi že rekla?«

Lenart je gorel, kakor da stoji sredi grmade. Dekle je prosil s pogledom, naj molči, a ona ga gotovo ni razumela. Vse je omahnilo v njem.

»Zato je bil že sinoči tak,« je rekla gospodinja. »Otroti nikeli ne naredijo prave. Kaj pa je bilo?«

»Lenart naj pove,« so se Poloni v smehu bliskale oči.

Družina je gledala vanj in odpirala usta. Bili so pripravljeni sprejeti novico in se na vse grio zasmajati. Fej, kako grdi so ljudje! Tega Lenart ni mogel prenesti. Bilo mu je, da bi bil zajokal na ves glas. Potegnil se je s peči in izginil skozi vrata.

Prišel je pred nišo, a ni zajokal. Tudi ni pobegnil na hlev, ni se skril v najgo-stejšo temo. Postal je in napeto prisluhnil. Zdaj bo Polona gotovo vse poveda-

Pravca o siromašnem

šuoštarju

Enkrat je živu u njekem mjestu ubogog šuoštar. Kar je podnevi zasluzu, tuđ je ponoči z ženo an otroki pojedu. Nimir je bio vesec. Kar je šu na djelo, je prepjevu pjesmi, kar se je vraču damu je uganju komedje. An takuo je živu an nje poznu gorj. U tistem mjestu pa je tektrat komandiru furbast an hud car.

Dnega dne je tist car sklenu, de bo šu pogledat, kakuš ſivijo njegovi podložniki. Obljeku se je u slabu obliko an kar je paršla nuoč, je začel hodit po cestah. Gledu je ſkuoz okna, poslušu par vratih, a nikuadar nje vidu nit' čudnega. U 'dnem kraju so se ljudje kregat, a drugem je 'dan joku zavoj izgube, 'dan se je touku z ženo an takuo naprek. 'Dan i 'dne iši je bluo use veselo an je car ču samo smeh an petje. Car se je zlzučdu, ker je vidu takuo veselo ljudi.

Potarku je. Odparli so mu an ga povabili h večerji. Ni mizi je bluo dobrje ječače, a vesec je bluo veliko. Car je sečeu za mizo, jedu je, piu vino, a biu je skurjóvan kaj za 'dni ljudje so tisti, ker so takuo veseli.

»Oprostite,« je jau car, »zlo rad bi vjedu, kaduo si an kaj si, de se usak dan do jutra veseliš an ješ, kakor bi tlu huód.«

»Jest sem navaden ubuoh ūčstar,« je jau šuoštar. »Na placu imam bank. Kaduo pride kajšen, mu popravim obuvatu. Podnevi djalam, ponoči pa z družino jem. Zaki bi čaku na huód? Sa so usi dnevi 'dnako dobrja.«

»Kaj bi pa djelu, če bi ti bank uzeu?«

»Oh, zaki pa tučo praviš? Lačen 'ni liu!« je jau šuoštar. »Zaki naj bi mislu na tuč? Kaduo je takuo hudočan, de bi mi ukradu bank?«

Car je še malo časa biu par ūčstarju an potle je šu proč. Zjutraj je car ukuazu svojim kurirjem, de raj poberejo usečke iz targa, de ne bo nobedan djelu, kadar bo on počivu. Ljudstvo nje moglo zastopiti, kajšen zluodej je obšedju carja. Usi so hodili okuo brez djela, ker so se usi bal ne ubogati carja.

Kar je paršla nuoč, je car spet šu h ūčstarju, de bi vidu, če je vesec. »O pozdravljen, parjatul Seán!« je veselo jau šuoštar, kar je vidu moža. »Kakor tidim, se še nimar veseliš,« je jau car. »Rje si pa zasluzu sude? Al si prelomū carju ukaz?«

»Naj bo preklet, tist naš carju je jau ūčstar. »A zavoj njegá usedno njesem liu lačen. Šu sem na cesto, tjemu vremenu vode, drugemu darvá nasjeku, tretjemu se n pomagu kaj nest, pa sem si le tarkaj zasluzu, de imamo huód.«

Car je še malo časa sedeu an potle ūč starju damu. Drugo jutro je paršu h ūčstarju carju kurjer an odpeju ubuoča-

la. Res, govorila je, govorila, toda ni mogel razločiti besed.

Zasmajali so se. Ta smeh je zadel Lenarta, kakor da se mu je zadrl trn v srce. Dvignil je pest in potresel proti oknu.

XIII.

Ni se več vrnil v izbo. Z opotekajočimi se koraki je odšel na hlev in se zakopal v seno.

In tedaj se mu je zdelo, kakor da se v temi, proč od ljudi, izmenada vse izpreminja. Polagoma se mu je jasnila temna zmeda v glavi. Misli so mu bile čiste, lahko je ločil eno od druge. Tudi z občutki je bilo drugače kot prej. Tisto snekaj, kar ga je od početka pri gugalici ves čas preganjalo, je raslo. S časom je bilo tako mogočno, da je zagrinilo sramoto. Zadoščenje, ki ga je občutil zaradi maščevanja, se je umikalo gienkemu, grdemu občutku greha.

O, ne, saj Lenart ni bil hudočen deček. Je že res, da je bil kdaj pa kdaj nagel, ako ga je hudo razjezilo tudi hudočen, prav kot vse dečki. Toda imel je tudi dobre lastnosti. Nikoli ni trajalo dolgo, da se mu je prebudilo srce in vest.

Vest! In strahotne podobe!

ra carjcu dvor. Tam so mu dal tečo šabla an ga postavljali pred carjeva vrata an mu jal, de ne smije iti nikamar an de muora vahtat svojo šabla. Ves dan je ubogi ūčstar stau na vahti. Zvečer pa je paršu damu, užen palco, pjeu 'dno pjesem an starju palco. Kar je palco ostargu na celih krajih, jo je na 'dnim koncu ošpiču, na drugi končki pa dnu ročaj, de je bla podoba šabla.

Leseno šabla je ūčstar daju u fodero, a željezno je prodau bližnjemu, de se je potle s tistim denarjem vključno kruhvinu an meja, de je tečko nesu damu. »Uzami, žena,« je jau, »raču hvali carju za bogate darove!«

A car je spet paršu ga gledat, de bi zidu, če je ūčstar usedno vesec. Šuoštar je bluo pru takuo ūčstarju, ra mizi je bluo ta še več dobrih reči, ku druge dneve.

»No žena,« je jau, »pokaži našen taratelju, kajšna je moja ūčsbla!«

»Žena je parnesla leseno šabla. Usi so se posrejal, se najedli, pcipil vino in car je šu proč.«

Drugo jutro pa je paršu spet h ūčstarju carju kurjer an ja peju na vahti. Šuoštar je vahtu an taratelju leseno ūčsbla ob nogah. Potle je car poklicu h sebi svojega kasjerja an jau: »Gajif, tut, razbuojnik! Iz moje kase si ukradu ūčsbla! pokličite vahto! Preca naj mu očeka glavo! An parpejal so ūčstarju h carju.«

Car je potegnu krono pru do oči, z roko pokriju obraz, de ga ūčstar ne bi poznaš an je jau: »Odsjeti glavo tistem ūčsblu! Ukradu je sude iz moje kase!«

»Miostni car, nadužen sem, pretež ūčstar je enkrat kaso, je prosu kasjer.«

»Nič ne bom pretežu nič te ne bom poslušu. Vahtar, odsjeti mu glavo! je ikuazu car.«

Šuoštar nje vjedu kakuš bi paršu iz tiste zadrege. Nj: mu lluo hudoču zavjuj kasjerja, a bau se je za stojo glavo, ker je prodau ūčsbla ūčsbla. Začeu je prosi carju naj se usmil kasjerja, a car ga nje teu poslušat. »Pravim ti, odsjeti mu glavo — če ne — bi še tebi odljetela! je ikuazu car.«

Šuoštar je sogledu pruot nebū: »O luh, če je tist ūčslek radoužen, stor čudež an naj se ūčslek spremini u les! Nene rješi umora, iježi pa smartila!«

Potle je potegnu ūčsbla iz ūčsbla! Usi so vidli, de je bla ūčsbla leseno ūčsbla.«

Car se je nasmijehnu: »No, tebi nješam kos. Čeglih si me ogajaju, te je trijeba počuhalit, ker si takuo histrje parneti.«

Šuoštarju je daju dosti zlata an srečna an ga rošču darui. An ūčstar je živu ku prej: Podnevi je djelu, poroči pa je pjeu.

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmir**

Tiska: **Tiskarna L. Lucchesi - Gorica**